

Аннотація

Писаренко А. Н. Судебные решения в административных делах: понятия, виды, особенности вынесения. — Статья.

Судебное решение является важнейшим актом осуществления правосудия, вынесенным в соответствии с нормами материального и процессуального права. Обязательность решений суда — это один из важнейших принципов правосудия. Судебное решение в административном судопроизводстве выносится в виде постановления или определения независимо от формы рассмотрения и разрешения административного дела.

Ключевые слова: судебное решение, судебное решение в административных делах, принципы осуществления правосудия, постановление административного суда, определение административного суда.

Summary

Pytsarenko G. M. Judicial decisions in administrative cases: concept, types, aspects of adjudication. — Article.

Judicial decisions are the major document of administration of justice, which is adjudication with using norms of substantive law and adjective law. Mandatory of judicial decisions — is the one of the most important principles and indications of justice. There are two forms of judicial decisions in administrative court proceeding — court order and court decision.

Keywords: judicial decision, judicial decisions in administrative cases, the principle of justice, court order, court decision.

УДК 342.565.2/4 (477)

М. М. Вершиніна

СПІВВІДНОШЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. В Україні компетенційні конфлікти сприймаються більшістю лише як деструктивні, а також такими, що несуть загрозу не тільки правам та свободам, законним інтересам громадян, а в цілому правовій системі. Напевне, саме цим обумовлені численні, часто невдалі спроби законодавця вирішити цю проблему. У наукових колах побутує думка, що із формуванням окремої системи органів адміністративної юстиції інші спеціалізовані гілки судової влади поступово втратили свої позиції у сфері публічно-правових відносин, що стало причиною негласного, але очевидного протистояння в системі судової влади України між різними її ланками [8]. Протистояння посилюється також тим, що законодавець допускає спроби законодавчо легалізувати необґрунтований перерозподіл та дублювання компетенції судів.

Це підтверджується також тим фактом, що окремі законодавчі зміни до Кодексу адміністративного судочинства України, які визначали компетенцію судів щодо розгляду правових спорів, були визнані Конституційним Судом України такими, що не відповідають Конституції України. Саме з огляду на те, що Конституційний Суд України став на позиції чіткого дотримання норм Конституції щодо права кожної людини на ефективний судовий захист, а та-

кож став гарантом конституційного принципу спеціалізації при прийнятті законів щодо організації і діяльності судів України, потребують глибокого вивчення рішення Конституційного Суду України з окресленого кола питань [4].

Ступінь дослідження проблеми. Незважаючи на увесь попередній розвиток адміністративного судочинства та розробки у сфері діяльності Вищого адміністративного Суду, розподілу компетенцій Конституційного Суду України та Вищого адміністративного Суду України не приділено уваги взагалі. Епізодично це питання знайшло відображення у працях П. І. Стучки та В. І. Співака.

Мета дослідження полягає у всебічному виявленні, вивченні та опрацюванні історичних відомостей та джерел із урахуванням закордонного досвіду, щодо врегулювання питання щодо розподілу компетенцій між Конституційним та Вищим адміністративним судами.

Основний зміст. Визначальне значення для забезпечення захисту прав, свобод фізичних та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень має положення КАС України, відповідно до якого обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на суб'єкта владних повноважень, якщо він як відповідач заперечує адміністративний позов [2; 3].

Таким чином, адміністративне судочинство як спеціалізований вид судової діяльності стало тим конституційно і законодавчо закріпленим механізмом, що збільшив можливості людини для реалізації права на судовий захист від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Конституційний Суд України акцентує увагу на тому, що розмежування юрисдикційних повноважень між загальними і спеціалізованими судами має бути підпорядковано гарантіям права кожної людини на ефективний судовий захист. За таким підходом усі публічно-правові спори, в яких хоча б однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень, належать до адміністративної юрисдикції і за компетенцією мають бути розглянуті адміністративними судами. Конституційний Суд зазначив, що додержання конституційного принципу спеціалізації при прийнятті законів щодо організації і діяльності судів України є конституційним обов'язком законодавця.

В п. 1, 2 ч. 1 ст. 171 Кодексу адміністративного судочинства України вказано, що повноваження Вищого адміністративного суду України поширюються на розгляд адміністративних справ щодо:

1) законності постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень [2].

В ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено, що Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у спра-

вах щодо: конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

На стиці цих двох понять «законність» та «конституційність». і виникає проблема підсудності певних справ [4].

Щодо питань конституційності прямо в Кодексі адміністративного судочинства сказано, що в ст. 171 КАСУ вирішуються виключно питання законності, а не конституційності.

Юридично ці «квазіконституційні» скарги стосуються актів, що базуються на Конституції і покликані відповідати Конституції, а не законам, тобто із самого початку не приймається до уваги те, що Конституція — це Закон вищої юридичної сили та усі інші закони мають відповідати саме Конституції. Але у зв'язку з відсутністю в Україні інституту конституційної скарги, розгляд «квазі-конституційних» скарг фактично прийняли на себе адміністративні суди [9].

Якщо виходити із того, що Верховна Рада — це державний законодавчий орган, можна зробити спробу щодо розмежування понять «конституційність» та «законність». Виходячи із назви, можна теоретично розділити ці поняття таким чином: конституційність — відповідність Конституції, а законність — відповідність актам та діям законодавчого органу. Але також можна розглядати термін «законність» як відповідність цих самих дій та актів Верховної Ради іншим законам.

Історія вчить, що наступ реакційних сил зазвичай починається з нехтуванням Конституції та інших законів, насамперед, з боку владних структур. Крім того, систематичні порушення нині діючої Конституції України та суперечність законам настільки поширені у практиці, що в наявності це призводить до розхитування основ суспільства, його дестабілізації та деградації правової системи.

Конституційність — режим дотримання конституції як вищого закону суспільства і держави; відповідність нормам і принципам Конституції.

Законність — це багатоаспектне (принцип, метод, режим) соціально-правове явище, що характеризує організацію і функціонування суспільства і держави на правових засадах. Таке визначення дає електронний ресурс-тлумачний словник, але в теорії права законність розглядається як принцип діяльності державних органів, як правовий режим суспільного життя, як конституційна вимога суворого дотримання законів. Саме про це йдеться в ст. 19 Конституції України [1].

Оскільки законність полягає також у вимозі виконувати чинні закони, вони, безумовно, служать умовою її здійснення. Законодавство, таким чином, основа, нормативна база законності. «Першою умовою законності є сам закон» [5]. Як основа законності, закон багато в чому визначає її характер.

Зокрема, детально розроблена система римського права, його кодифікація визначили і високий рівень законності у сфері майнових відносин в Римі.

Однак зазначені риси закону і законодавства в цілому вимагають і специфічних вимог до нього. Основою справжньої законності може бути тільки ефективне законодавство, яке відповідає вимогам суспільного розвитку. Для забез-

печення необхідного рівня законності закон повинен не тільки відповідати об'єктивним потребам, а й бути технічно досконалим. При його формуванні необхідно використовувати сучасний юридичний інструментарій, мати чітку структурну організацію, що базується на прогресивних принципах. Необхідною умовою законності є забезпечення в законодавстві такого важливого принципу, як верховенство закону і Конституції, оскільки процес руйнування законності найчастіше починається з грубих порушень положень Конституції, з прийняття антиконституційних законів, підзаконних актів, що суперечить закону. Але найголовніше — це те, що закон тільки тоді може бути базою законності, коли в ньому знаходять відображення правові ідеї гуманізму, справедливості, а також закріплені права людини.

Тобто, виходячи з вищезазначеного, хоча у ст. 171 КАС України зазначено, що справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України з приводу законності підсудні Вищому адміністративному суду, то виходячи з самого поняття конституційності, можна також віднести ці самі спори й до сфери діяльності Конституційного Суду України.

Задля вирішення цієї проблеми потрібно провести значну аналітичну діяльність законодавчу, удосконалити та урегулювати певні норми.

Для покращення ситуації потрібно звернутись до закордонного досвіду, наприклад, у Франції вже давно існує таке поняття, як конституційна законність, яка, у випадку із ситуацією у нашій державі, по суті, вирішила б це питання, розставивши усі крапки над «і». Але важливою відмінністю є той факт, що у Франції за додержанням конституції не слідкує жоден з судових органів. Такі повноваження віддані Конституційній Раді, яка виконує свої обов'язки на засадах конституційної законності. В Україні повноваження щодо додержання Конституції покладені на Конституційний Суд України.

Конституційна законність при різних її визначеннях практично містить те основне, що утворює суть законності взагалі, і разом з тим виділяються вимоги, які становлять її основу і саме поняття конституційної законності: верховенство Конституції, її пряму дію і застосування на території всієї держави; дотримання Конституції та її виконання усіма суб'єктами — державою та її органами, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями; здійснення державної влади на основі поділу на законодавчу, виконавчу і судову; дотримання та захист прав людини і громадянина, які визначають зміст і застосування законів, рівність громадян перед законом і судом; незалежне правосуддя; здійснення судового та державного контролю та нагляду за додержанням і виконанням Конституції України.

Нормативно-правовий фундамент здійснення конституційної законності становить положення ч. 2 ст. 19 Конституції, згідно з яким органи державної влади і органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією й законами України. Це означає, що вся юридична діяльність державного апарату у сфері правотворчості, адміністрування, правосуддя, контролю тощо повинна відповідати тим вимогам щодо її підстав, меж та способу здійснення,

які визначені перш за все Конституцією України, що в контексті ст. 8 Конституції є фундаментом, нормативно-правовою основою конституційної законності.

Названі вимоги конституційної законності можна розширити чи інакше сформулювати, розцінюючи той чи інший її аспект, той чи інший зв'язок з соціальними процесами. Але головне, що це не просто сукупність вимог, а їх реальне здійснення з боку всіх суб'єктів правових відносин, що забезпечує в державі затвердження режиму конституційної законності. Тому, говорячи про конституційну законність, оцінюючи її стан в Україні, ми виходимо з того, що в широкому сенсі слова під станом конституційної законності розуміється не тільки просте дотримання норм Конституції, а й вся сфера державних відносин, функціонування всієї системи державних і правових інститутів, з яких вона складається й які організовує і диференціює в правовому відношенні.

Висновки. Компетенція Вищого адміністративного суду як структурного елемента адміністративно-правового статусу суду являє собою коло встановлених законом владних повноважень суду для здійснення завдань, покладених на нього державою [6].

Завданням Конституційного Суду України, як єдиного органу конституційної юрисдикції, є вирішення конфліктів, що виникають у державно-правовій сфері, які він розв'язує через визнання конституційності нормативно-правових актів і офіційне тлумачення Конституції та законів України.

Отже, аналізуючи вищесказане, можна підвести підсумок про те, що Конституційний Суд України та Вищий адміністративний суд України займають своє, законом закріплене місце в системі українського судочинства і розмежування компетенції між ними можливе за умови чіткого визначення понять «конституційність» та «законність» та їх офіційного тлумачення. Проте існують ще невирішені проблеми щодо розмежування компетенції між цими судами, на які законодавець першочергово повинен звернути свою увагу. Тому задля гарантування конституційно визначених прав і свобод людини і громадянина потрібно провести чітку межу у визначенні компетенції цих судових установ, нормативно закріпивши визначення та тлумачення термінів «конституційність» та «законність».

Література

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // Офіційний вісник України. — 2005. — № 32. — Ст. 446.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : наук.-практ. комент. / за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонової. — Х : Одісей, 2005.
4. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовт. 1996 р., № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 49. — Ст. 272.
5. Стучка П. И. Избранные произведения по марксистско-ленинской теории права / П. И. Стучка. — Рига : Латв. гос. изд-во, 1964. — С. 201.
6. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. — К. : Істина, 2007.
7. Кононенко Л. Адміністративне право України : підручник / Л. Кононенко, О. Литвин. — К. : Вид. центр «Просвіта», 2007.

8. Ільницький О. В. Тенденції зміни підсудності земельних спорів публічно-правового характеру // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2010. — № 2. — С. 105.
9. Адміністративне судочинство України. Новини та судова практика адміністративної юстиції України. Вищий адміністративний суд України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://admincourt.net/?page_id=413.
10. Словник законодавчих і нормативних термінів. Юридичний словник І. Дахна / авт. І. І. Дахно. — К. : Бліц-Інформ, 1998. — 352 с.

Анотація

Вершинина М. М. Проблема співвідношення компетенції Вищого адміністративного суду України та Конституційного Суду України, шляхи вирішення. — Стаття.

У статті проаналізовані та розглянуті питання щодо визначення шляхів розмежування меж діяльності Вищого адміністративного суду України та Конституційного Суду України, враховано закордонний досвід. Запропоновано розділити терміни законність та конституційність задля вдосконалення діючого законодавства, яке зможе чітко зазначити межі компетенції Вищого адміністративного Суду України та Конституційного Суду України.

Ключові слова: законність, конституційність, адміністративне судочинство, юрисдикція, повноваження Конституційного Суду України, конституційна законність.

Аннотация

Вершинина М. М. Проблема соотношения компетенций Высшего административного суда Украины и Конституционного Суда Украины, пути решения. — Статья.

В статье проанализированы и рассмотрены вопросы о путях определения границ деятельности Высшего административного суда Украины и Конституционного Суда Украины, учтен зарубежный опыт. Предложено разграничить термины «законность» и «конституционность» с целью усовершенствования действующего законодательства, которое окончательно сможет определить рамки компетенции Высшего административного Суда Украины и Конституционного Суда Украины.

Ключевые слова: законность, конституционность, административное судопроизводство, юрисдикция, полномочия Конституционного Суда Украины, конституционная законность.

Summary

Vershinina M. M. The problem of the ratio of authority of the Supreme Administrative Court of Ukraine and the Ukrainian Constitutional Court, solutions. — Article.

The article is devoted to the review and analysis of the determination of the boundaries of the Supreme Administrative Court of and the Ukrainian Constitutional Court, investigated by foreign experience and took into account the historical dimension. denote certain aspects to improve existing legislation to deal with issues. Proposed to distinguish between the terms «legality» and «constitutionality» in order to improve the current legislation, which finally will be able to determine the competence of the Supreme Administrative Court of Ukraine and the Ukrainian Constitutional Court.

Keywords: legitimacy, constitutional, administrative proceedings, jurisdiction, authorities of the Constitutional Court of Ukraine, the constitutional legality.